begrip

moslims christenen

Nr. 55 mei/juni 1981
abt. per jaar ƒ 15,-
losse nrs ƒ 2,50
giro 4300211 t.n.v.
Begrip Cura Migratorum

HET PSEUDO-EVANGELIE VAN BARNABAS

Moslimse en Christelijke evaluaties

"Begrip"
Luybenstraat 17
5211 BR 's Hertogenbosch
tel. 073 - 145159

Ten geleide

Enkele lezers hebben ons gevraagd eens een nummer te wijden aan het zogenaamde "Evangelie van Barnabas", waaraan sommige Moslims blijkbaar zo'n hoge waarde hechten, terwijl de meeste christenen er nog nooit iets over hebben gehoord. We willen proberen in een kort artikel eerst aan te geven waarom sommige (gelukkig niet alle!) Moslims menen dat dit "Evangelie van Barnabas" een echter en betrouwbaarder evangelie zou zijn dan de vier evangeliën die in het Nieuwe Testament zijn opgenomen. Daarna willen we de redenen noemen waarom de christelijke kerken er niet over piekeren dit evangelie serieus te nemen als norm voor hun geloof. De auteur van deze bijdrage is drs Jan Slomp.

Van dit artikel verscheen reeds eerder een engelse en een spaanse versie. Het verschijnt nu voor het eerst in het nederlands. Daarbij is gepoogd rekening te houden met het meest recente onderzoek betreffende Pseudo-Barnabas. Belangstellende lezers vinden meer achtergrond-informatie over het "Evangelie van Barnabas" in de bibliographie.

Het Beste uit Begrip

De beste en meest gevraagde artikelen uit de eerste vijf jaargangen van Begrip komen in juni 1981 klaar. Bestellingen kunnen worden gericht aan het bureau van Begrip, Cura Migratorum, 's Hertogenbosch (zie boven) en het Dienstencentrum Postbus 203, 3832 AE Leusden.

de redactie

HET PSEUDO-EVANGELIE VAN BARNABAS

De Wereldraad van Kerken (zie o.a. Begrip no. 53, 1981) en de Rooms Katholieke Kerk, met name als gevolg van enkele uitspraken van het Tweede Vatikaans Concilie over de Islam, proberen beide heel hard de relaties tussen moslims en christenen, islam en christendom, te verbeteren. Met het oog hierop heeft een hele reeks internationale en regionale ontmoetingen plaats gevonden. Deze consultaties hebben samenwerking en dialoog bevorderd, vooral ook omdat we als moslims en christenen het samen zullen moeten kunnen vinden op deze aarde, ondanks onze theologische en ideologische verschilpunten. Om deze doelstelling te bevorderen zijn ook vele boeken en artikelen gepubliceerd.

Deze oprechte wederzijdse (soms gaat het initiatief van moslims uit!) pogingen om de relaties te verbeteren worden aan christelijke zijde soms tegengewerkt door de ongefundeerde bewering dat de oecumenische beweging syncretisme bevordert door middel van dialoog en aan moslimse kant door de al even ongegronde stelling dat de christenen van vandaag niet de eenvoudige, door Jezus gepredikte, religie volgen, maar een gecorrumpeerde versie hiervan. De apostel Paulus wordt verantwoordelijk gehouden voor deze corruptie. Als bewijs voor deze visie verwijst men dan graag naar het zogenaamde "Evangelie van Barnabas". Volgens hen die deze visie verbreiden hebben de aanhangers van Paulus onder de christenen dit "evangelie" eeuwenlang verborgen gehouden. Gelukkig is het weer ontdekt en wel in Amsterdam in 1709 in een italiaans handschrift. Over een iets later opduikende kortere spaanse versie hoop ik straks iets meer te zeggen.

Pas twee eeuwen later, in 1907, werd het weer aan de vergetelheid ontrukt toen de anglikaanse geestelijke Lonsdale Ragg en zijn zuster, Laura besloten dit manuscript dat intussen in de staatsbibliotheek in Wenen terecht was gekomen te vertalen en uit te geven. Aan hun vertaling lieten ze een lange historisch-kritische inleiding (76 pagina's) voorafgaan. Nu kon de wereld dan eindelijk na eeuwenlange "achterhouding" kennis nemen van het:
"Ware Evangelie van Jezus, genaamd Christus, een nieuwe Profeet, gezonden door God naar de wereld, naar de beschrijving van Barnabas, zijn apostel".
Direkt na deze lange titel en ook in het laatste hoofdstuk (222!) wordt de apostel Paulus genoemd als iemand die dwaalt, omdat hij, evenals vele anderen die door de Satan misleid zijn, predikt dat Jezus de Zoon van God is, de besnijdenis verwerpt en allerlei soorten van onrein voedsel tot zich neemt. Dit onderwerp, als zou Paulus het oorspronkelijke christendom hebben gecorrumpeerd, komen we bij die moslimse schrijvers die zich met de verdediging van hun geloof bezig houden, al lang tegen. Het werd door de spaanse apologetische auteur Ibn Hazm van Cordoba (gestorven in 1064) uit de joodse polemiek tegen de christenen gehaald.

Na deze publikatie van de Raggs werd dit "evangelie" nauwelijks opgemerkt in het Westen en in de westerse kerken. De reden hiervoor was dat de Raggs op overtuigende wijze hadden aangetoond dat het hier om een vervalsing ging door een man die eerst christen was geweest en later moslim was geworden of door een jood, die men had gedwongen christen te worden, een zgn. Marrano dus 1), om tenslotte uit eigen keuze moslim te worden. Zulke "dubbele" bekeringen zijn ons namelijk bekend. 2) Zweeg het Westen over de ontdekking van de Raggs, in een aantal moslim landen werd dit zgn. evangelie een bestseller. Het werd in 1908 reeds in een arabische versie uitgegeven en daarna vele malen herdrukt, het laatst in 1954. Vanuit het arabisch werd het in het urdu vertaald en ook vele malen herdrukt. Het laatst in 1974. Er verschenen ook een perzische en maar liefst drie indonesische edities. De laatste die van 1980, werd niet uit het arabisch maar uit het engels vertaald. Een nieuwe franse editie verscheen in 1977 bij Beauchesne. Ondergetekende heeft daaraan een lange bespreking gewijd. 3) De recente golf van uitgaven werd vooral gestimuleerd toen de secretaris-generaal van de Koran Raad van Pakistan, wijlen luitenant-kolonel M.A. Rahim, zonder voorafgaande vergunning van de oorspronkelijke uitgevers de vertaling van Ragg opnieuw uitgaf. De italiaanse tekst en de kritische inleiding werden door Rahim weg gelaten. M.A. Rahim voorzag "zijn" editie van een voor- en nawoord waarin hij de echtheid verdedigde. De auteur zou inderdaad Paulus' metgezel Barnabas zijn geweest. Uit de twist van Paulus en Barnabas over de vraag of ze al dan niet Marcus moesten meenemen wordt een dogmatische tegenstelling geconstrueerd tussen Paulus, de hellenist, die op de griekse tour gaat en Barnabas die aan het echte joodse evangelie van Christus trouw blijft. Men moet dan wel voorbij zien aan het feit dat noch uit 2 Timotheus 4 : 11, noch uit de inhoud van het evangelie naar Marcus iets blijkt van een dogmatische tegenstelling tussen Paulus enerzijds en Barnabas en Marcus anderzijds. Rahim beroept zich ook op Irenaeus. Die zou het evangelie van Barnabas citeren tegen Paulus. Bij Irenaeus is daar evenwel geen spoor van te vinden. In ieder geval is de heer Rahim met zijn medestanders er in geslaagd om het debat over dit pseudo-evangelie weer op te rakelen. Hij heeft zelfs een boek geschreven over het echte unitarische christendom dat op Barnabas terug zou gaan, maar dat door de Paulisten sedert het concilie van Nicea (325) buiten spel is gezet. Zijn boek draagt de veelzeggende titel: Jezus een Profeet van de Islam (1977). Een nederlandse bewerking verschijnt in Qibla. 4)

Moslimse verdediging van het "Evangelie van Barnabas"

Valt er dan echt niets ter verdediging van dit "evangelie" te zeggen? Voor een moslim wel, althans op het eerste gezicht. Tijdens een gesprek dat ik op 28 september 1976 met hem had in Lahore zei de bekende pakistaanse schrijver en ideolooog, Maulana Maududi, tegen mij dat dit evangelie een echtere en authentiekere indruk op hem maakte dan de vier die in de Bijbel staan. Sommige moslims verdedigen het, omdat het hun visie over de oorspronke--

lijke maar zoekgeraakte evangelie dat op Jezus neerdaalde schijnt te bevestigen. De voorstelling is immers dat, evenals de Koran op Mohammed neerdaalde, zo ook de wet op Mozes en het ene evangelie op Jezus neerdaalde. Maar toen Jezus wegens de dreiging van de kruisiging plotseling door God ten hemel werd opgenomen had niemand maatregelen genomen om dat ene evangelie dat Jezus had ontvangen en gepredikt op te schrijven. Wat de vier evangeliën bieden is slechts een reconstructie volgens hen, alle even goed of even slecht. Volgens hoofdstuk 221 van dit evangelie komt Jezus echter terug om aan Barnabas als de beste en betrouwbaarste van de twaalf opdracht te geven op te tekenen wat hij van Jezus heeft gehoord. In dit zeer lange evangelie komen we Jezus tegen die bidt en vast als een moslim. Hij ontkent dat hij de Zoon van God is. Hij ontkent zelfs dat hij de Messias is (82). Mohammed die enkele malen met name wordt genoemd, wordt door hem aangewezen als de Messias. Jezus krijgt hier dus de rol van Johannes de Doper toegewezen. Over deze laatste zwijgt dit "evangelie" geheel, ondanks het feit dat hij wel in de Koran voorkomt. Jezus' zending is beperkt tot Israel, terwijl Mohammed's boodschap bedoeld is voor alle volken. Het evangelie bevestigt de moslimse visie dat een later heilig boek gegeven wordt door God om de vroegere te corrigeren (124, vgl. 44, 191, 192). Ismael en niet Izaak is de zoon die Abraham moet offeren (44). Aan het eind van het evangelie lezen we dat Judas en niet Jezus werd gekruisigd. Dit laatste punt moet Barnabas heel nadrukkelijk onderstrepen (221). We zagen reeds dat Jezus werd gered maar ook dat hij met Gods permissie terugkeerde om Barnabas aan te wijzen als de schrijver (notaris) van het echte evangelie van Jezus. Maar het wordt duidelijk uit Jezus'eigen woorden dat zelfs Barnabas' evangelie er niet in zal slagen om de waarheid over Jezus' dood te openbaren. Dat privilege is aan Mohammed toegedacht. Met andere woorden: het laatste hoofdstuk voorspelt zijn eigen lot als "ondergedoken en achtergehouden" evangelie! Uit deze voorbeelden blijkt dat er veel in staat dat een moslim moet aanspreken.

Christenen verwerpen dit evangelie om verschillende redenen

In een kort artikel, zoals dit, is het natuurlijk niet mogelijk om alle redenen te noemen waarom christenen en gelukkig ook een aantal moslims dit zgn. evangelie verwerpen. We doen het beste meteen aan te sluiten bij het zojuist genoemde punt n.l. dat Mohammed er met name in wordt genoemd. Zelfs Maulana Maududi (gest. 1979) vindt dit verdacht. In de inleiding die hij schreef voor de nieuwe urdu vertaling (1974) constateert hij dat de tekst niet zuiver kan zijn overgeleverd, want noch in de Bijbel noch in de Koran komen we profeten tegen die op zo'n gedetailleerde wijze spreken over mensen en gebeurtenissen in de verre toekomst, dat ze zelfs hun namen noemen. Ook de beschrijving van de gebeurtenissen op Goede Vrijdag, op zo'n manier dat ze precies overeenstemmen met de Koran uitleg van veel latere datum maakt het hoogst waarschijnlijk dat we te maken hebben met het werk van een overijverige moslim.

Hét punt waarvan de onbekende auteur zijn lezers wil overtuigen is dat Mohammed voortreffelijker is dan Jezus. Daarom beweert hij dat Mohammed en niet Jezus de Messias is. Hij legt deze bewering zelfs op Jezus' eigen lippen. In zijn overdrijving zal hij zelfs kritische moslimse lezers niet kunnen overtuigen omdat hij hierdoor in strijd komt met de Koran. Iedere moslim weet dat de Koran aan Jezus de titel Al-Masih geeft. Daaruit blijkt evenwel dat de auteur ook zijn Koran niet al te grondig had bestudeerd.
Verderop in dit artikel zullen we zien waar we naar zulke moslims moeten zoeken die beter bekend waren met de christelijke leer dan met hun eigen moslimse bronnen. De arabische en de eerste urdu editie (1916) verdonkeremanen deze tegenspraak tussen "Barnabas" en Koran. Zij vertalen het italiaanse woord il Messia (dat alleen maar Messias kan betekenen) met Masiyya in plaats van met het enige correcte woord dat hier mogelijk is: Al-Masih. Zelfs op dit punt is "Barnabas" niet konsekwent. We zagen dat in de titel sprake is van Jezus, genoemd Christus. Of de auteur wist niet dat Chrissto (afwijkend van normaal italiaans) met dubbele s. en il Messia hetzelfde betekenen, of hij spreekt zichzelf tegen! Trouwens op meer punten is de auteur in tegenspraak met de Koran, hij schrijft over negen hemelen, terwijl de Koran slechts 7 hemelen kent. "Barnabas" gelooft in de Rooms Katholieke leer dat Maria Jezus ter wereld bracht zonder smart (senza dolore), maar de Koran geeft hiervan een andere versie (19, 23).
We concluderen dat ook volgens de orthodoxe moslimse visie het Evangelie van Barnabas niet het oorspronkelijke evangelie kan zijn dat op Jezus neerdaalde. Als dat het wel zou zijn, zou volgens de gangbare moslimse visie het "Evangelie van Barnabas" volledig in overeenstemming moeten zijn met de Koran. Moslims geloven immers dat de boodschap van de Tora die aan Mozes werd geopenbaard en de Zabur (Psalmen) die aan David werden gegeven en het Evangelie van Jezus in wezen identiek zijn. De historische omstandigheden waaronder en waarin deze boeken werden geopenbaard variëren natuurlijk wel en kunnen de vormgeving mee hebben bepaald. Maar dit doet aan de wezenlijk identieke inhoud geen afbreuk.
Alles wijst dus in de richting van een auteur die zijn Bijbel beter kende dan zijn Koran. Maar zijn bestudering van de bronnen van de christelijke religie was niet zo grondig dat hij er in slaagde om zo in de rol van een apostel te kruipen dat zijn geestesprodukt zonder meer als "evangelie" zou worden geaccepteerd.
Er zijn tussen de tweede en vijfde eeuw na Christus een aantal zgn apocryphe evangeliën geschreven om de nieuwsgierigheid van de vrome lezers te bevredigen. Maar de uitgevers van deze literatuur, Hennecke Schneemelcher en M.R. James, vonden het niet de moeite waard om het Evangelie van Barnabas in hun werken op te nemen.
De reden hiervoor is dat de vervalsing te doorzichtig is. Telkens geeft de auteur blijk van grove onwetendheid betreffende de aardrijkskunde van het heilige land en de historische omstandigheden die heersten ten tijde van Jezus' omwandeling in het

romeinse rijk. Daarover bestaan immers ook vele niet-bijbelse bronnen. Ik noem slechts enkele voorbeelden uit vele. De auteur laat (in de hoofdstukken 20 en 21) Jezus opgaan van Nazareth naar Kapernaum, de volgorde zou moeten worden omgedraaid want Kapernaum ligt lager dan Nazareth, aan de oever van het meer. Hij laat Pilatus al optreden als gouverneur van Judea in de dagen van Jezus' geboorte. In hoofdstuk 98 beschrijft hij hoe de Romeinen 600.000 man op de been brengen om de onrust de kop in te drukken die door Jezus'prediking is ontstaan. En dan te bedenken dat het leger in het hele romeinse rijk in die dagen niet meer dan 300.000 soldaten telde.
Ook wil de auteur ons in allerhand absurditeiten doen geloven: God had een stuk klei klaar gemaakt om daaruit Adam te formeren, maar "Satan spuwde op die klei, daarop verwijderde Gabriël dat speeksel maar nam tegelijk wat klei mee, daarom heeft de mens nu een navel op zijn buik"....(35)

Datum en plaats van origine van het manuscript van Pseudo-Barnabas

Moslimse apologetische (apologetiek betekent geloofsverdediging) schrijvers proberen dit italiaans-spaanse evangelie te identificeren met het apocryphe evangelie van Barnabas dat wordt genoemd in het zogenaamde Gelasiaanse Decreet. Dit decreet wordt toegeschreven aan Paus Gelasius (492-496), maar het werd waarschijnlijk geschreven door een geestelijke in Noord-Italië of Zuid Frankrijk aan het begin van de zesde eeuw. Er is evenwel geen enkele reden voor deze identificatie. Geen woord van dit apocryphe evangelie is bewaard gebleven, zo het al ooit bestaan heeft. Reden om het bestaan van zo'n apocryph evangelie op naam van Barnabas in twijfel te trekken is het hieronder volgende verhaal dat we ontleend hebben aan de Acta van Barnabas, een apocryph boek uit de vijfde eeuw.
Deze Acta of Handelingen van Barnabas vertellen over aktiviteiten van Barnabas in zijn vaderland Cyprus, waar hij naar toe reisde na afscheid te hebben genomen van Paulus (zie Handelingen der Apostelen 15, 39). Deze Handelingen van Barnabas zijn waarschijnlijk op Cyprus ontstaan uit de vrome legenden die men toeschreef aan de apostolische stichter van hun kerk. Daarin lezen we: "Barnabas na het evangelie te hebben ontrold, dat hij van zijn mededienstknecht Mattheüs had ontvangen, begon de Joden te leren". De latere legende deed de Cypriotische bisschoppen de stoffelijke resten van Barnabas terug vinden, met op zijn borst het evangelie van Mattheus door hemzelf (Barnabas) gecopiëerd: letterlijk afgeschreven. Wie uit slordigheid of om de rol van Barnabas te vergroten de onderstreepte passages weglaat, ontdekt het evangelie van Barnabas. Welnu, om zijn argumenten voor de echtheid van het Evangelie van Barnabas kracht bij te zetten heeft de heer M.A. Rahim op pagina 284 van de eerste editie van zijn uitgave van The Gospel of Barnabas de naam van Mattheus weggelaten! De volledige tekst zoals we die hierboven weergaven staat in de editie van de Raggs.
Maar M.A. Rahim geeft die als volgt weer: In het vierde jaar van Keizer Zeno (478 A.D.) werden de stoffelijke resten van Barnabas

ontdekt en op zijn borst trof men een exemplaar van het evangelie van Barnabas aan door hem eigenhandig geschreven. Alleen door te knoeien met de historische gegevens kan men in de kerkgeschiedenis bewijzen vinden voor het bestaan van het evangelie van Barnabas. In de kringen van M.A. Rahim vindt ook geregeld een identificatie plaats van het zgn.evangelie van Barnabas met de zg. brief van Barnabas uit de 2e eeuw. Deze brief behoort tot de apostolische vaders. Het is duidelijk dat de opstellers van het Gelasiaanse Decreet van horen zeggen hebben geconcludeerd dat de Cyprioten claimden een "eigen" zeer oud evangelie van Barnabas te bezitten. De bisschoppen hadden wel gezegd dat het het evangelie van Mattheus was dat Barnabas op zijn borst had, maar daar wordt gemakshalve even niet op gelet. Zo komt het boek op de lijst van voor kerkelijk gebruik niet goedgekeurde evangelieteksten, de zgn apocrypha.

Maar terug naar het Evangelie van Barnabas zoals dit in allerlei versies zijn triomfen viert onder moslims. Het oudste manuscript is in het italiaans geschreven. Het italiaans is een vrij jonge taal. Het is uit het vulgair Latijn ontstaan. Er bestaat geen spoor van dit evangelie in het Grieks of Hebreeuws, terwijl van alle vier Kanonieke (door de Kerk erkende en in de Kanon opgenomen) Evangeliën grote aantallen handschriften in het Grieks bestaan. Ook allerlei oude vertalingen en citaten uit de evangeliën uit de werken van de kerkvaders verschaffen ons een ononderbroken getuigenis voor de betrouwbaarheid van de bestaande teksten van de vier evangeliën. Die reeks "getuigen" begint aan het begin van de tweede eeuw na Christus. Dit feit noemen we omdat moslims zo'n hoge waarde hechten aan de keten (de isnād) van betrouwbare overleveraars. Welnu van dit zogenaamde evangelie van Barnabas hebben we geen oudere tekst dan van het einde van de 16e eeuw.
De taal van dit italiaanse manuscript is een vreemd mengsel van twee italiaanse dialekten, dat van Tusca en dat van Venetië. Bovendien staan er nogal wat spelfouten in, die noch vanuit het Tuscaans, noch vanuit het Venetiaans goed te praten zijn.
Beide dialekten werden gesproken in de universiteitsstad Bologna. In die stad bevonden zich ook studenten uit Spanje. Een spaanse islamoloog Prof. M. de Epalza heeft aangetoond dat veel van de taalfouten in dit evangelie typerend zijn voor iemand wiens moedertaal spaans was.
De vorm van dit "evangelie" is vergelijkbaar met een zogenaamde harmonie. Zulke evangelie-harmonieën of diatessaron teksten (naar de naam van de oudste die al in de tweede eeuw gemaakt werd door de Syriër Tatianus) bevatten materiaal uit alle vier evangeliën. Ze waren daarom vaak erg lang. Zo heeft Pseudo-Barnabas 222 hoofdstukken. Deze evangelie-harmonieën werden in de middeleeuwen veel gebruikt. Ook Calvijn maakte er gebruik van. Vanaf de veertiende eeuw bestonden er ook evangelie-harmonieën in het Tuskaans en Venetiaans. De evangelie-harmonieën in het Tuskaans en Venetiaans werden in 1938 nog in Rome door het Vatikaan opnieuw uitgegeven in een wetenschappelijke uitgave.

Er is ook een aanwijzing in de tekst zelf voor een nadere datering. In hoofdstuk 82 legt de auteur Jezus de volgende woorden in de mond: dat de cyclus van het jubeljaar dat nu elke honderd jaar komt, door de Messias zal worden gereduceerd tot elk jaar en elke plaats. De Messias in het boek is Mohammed. Moet men hier denken aan de jaarlijks terugkerende hadj , die niet alleen in Mekka, maar overal elders door moslims wordt gevierd? Maar waar haalt de auteur de termijn van 100 jaar vandaan? De Bijbel weet slechts van een jubeljaar elke vijftig jaar. Nu heeft Paus Bonifatius VIII voor het eerst een jubeljaar ingesteld om elke honderd jaar te vieren, en wel vanaf het jaar 1300. Het feit dat de auteur wist van een honderdjarige cyclus helpt ons het boek te dateren na 1300. Maar hij kende ook de kerkelijke praktijk van het reduceren. Opvolgers van Bonifatius konden niet tot het jaar 1400 wachten omdat een jubeljaar financiële voordelen had voor Rome in verband met de komst van de vele pelgrims. Eerst werd het een cyclus van 50, later van 25 jaar. Het jaar 1975 was nog een jubeljaar voor de Rooms-Katholieke Kerk. Daar tussendoor zijn er zelfs pausen geweest die elke 5 jaar een jubeljaar lieten vieren. Eén van hen was de straks te noemen Sixtus V (1585-1590).

De spaanse Moriscos als milieu van origine van de auteur

Is het mogelijk om nog dichter bij de tijd en plaats van origine van Pseudo-Barnabas te komen dan deze algemene aanduidingen? In de inleiding op de spaanse editie, die vijf jaar geleden in Australië werd ontdekt, wordt verteld dat een monnik, Fra Marino dit "evangelie" had ontvreemd uit de bibliotheek van paus Sixtus V (1585-1590), terwijl zijne heiligheid in slaap was gedommeld. Fra Marino vertelt dat hij moslim werd nadat hij het had gelezen. Voorts deelt hij mede dat de spaanse tekst op de italiaanse was gebaseerd, die weer was vervaardigd door de spaanse moslim Mustafa de Aranda. Genoemd manuscript werd in 1734 in Engeland geraadpleegd door de bekende Koranvertaler G. Sale, zodat we reeds enigszins op de hoogte waren van deze gegevens door Sale's mededelingen.
Nu er in 1976 een copie van tweederde van de spaanse tekst is ontdekt in Melbourne vernemen we dat Mustafa de Aranda naar Istanbul is uitgeweken. Dit gegeven biedt een mogelijke verklaring voor het feit dat de arabische notities op de rand van de italiaanse tekst turkse trekken vertonen. Het vermoeden ligt voor de hand dat Fra Marino na zijn bekering tot de islam van naam is veranderd. Dat gebeurde toen, maar ook nu nog, vaak met bekeerlingen van de ene godsdienst naar de andere. Het lijkt me niet onwaarschijnlijk dat het rookgordijn dat om de oorsprong van dit evangelie hangt het werk is van één en dezelfde man.
Na wat werd opgemerkt over de typisch spaanse fouten in het italiaanse handschrift ligt het voor de hand om de plaats van oorsprong in Spanje te zoeken. In de tijd waarin het italiaanse handschrift werd gemaakt, eind 16e eeuw, leden de spaanse joden en crypto-joden of Marranos en de spaanse moslims of Moriscos onder de inquisitie.

Deze liet geen andere keuze dan christen worden of het land verlaten. Zij, die zich slechts uiterlijk tot het christendom bekeerden, maar thuis in het verborgen moslim gebruiken bleven volgen en aan het geloof van de islam bleven vasthouden, werden het slachtoffer van de inquisitie.
Louis Cardaillac heeft deze periode op zeer indringende wijze beschreven in zijn meesterwerk Morisques et Chrétiens (Klincksieck 1977). In dit boek noemt hij ook enkele malen het Evangelie van Barnabas. Hij heeft in Madrid een handschrift ontdekt uit de periode 1630-1640 waarin het Evangelie van Barnabas wordt genoemd. Dit is de oudste vermelding die we tot nu toe zijn tegen gekomen.
De vervolgingen, met name die tussen 1575 en 1610, boden aan een Morisco of Marrano die gedwongen was geworden om het onderwijs in de katholieke leer te volgen voldoende motief om door het schrijven van een evangelie-vervalsing wraak te nemen op de christenen van de inquisitie. Zo'n vervalsing kon natuurlijk niet in Spanje in circulatie worden gebracht. Daar was ten tijde van de inquisitie het in omloop brengen van de ware evangeliën al verdacht als protestantse ketterij. De veronderstelling van wraak op de inquisitie als motief is niet zó ver gezocht als men denkt. Na maart 1588 werden in Granada fragmenten van geschriften in het arabisch opgegraven van, zo werd aangenomen, apostolische origine. De controverse die naar aanleiding van deze vondsten ontstond deed Spanje voor meer dan een eeuw in opwinding raken. Pas veel later ontdekte men dat men met vervalsingen te doen had. De ontdekte loden platen bleken te zijn gefabriceerd door twee Morisco tolken Alonso de Castillo en Miguel de Luna.
Bij het bestuderen van Pseudo-Barnabas viel het me op dat in hoofdstuk 57 een gouden denarius verdeeld werd in 60 minuti! Zou hier geen vingerwijzing zijn voor de oorsprong van Barnabas? Ik legde deze vraag voor aan Prof. David Mac Dowell van Durham University, een bekend brits muntenspecialist. Prof. Mac Dowell is secretaris van de British Numismatic Society. Hij bevestigde mijn vermoeden, in een schrijven van 7 juni 1974, dat deze munten gevonden werden in Spanje in de Visigothische periode, dus juist voorafgaande aan de komst van de islam in Spanje. De auteur moet gedacht hebben dat deze munten oud genoeg waren om te gebruiken voor zijn evangelie! Ook daarmee valt hij door de mand.

Ons vermoeden dat we met een slachtoffer van de inquisitie te maken hebben wordt ook bevestigd als we onderzoeken, waarom Paus Sixtus V in het voorwoord van het spaanse handschrift wordt genoemd.
Venetië was tussen 1557 en 1711 één van de belangrijkste centra voor de Conversos uit het schiereiland (Spanje en Portugal):

> "...De vervolging van de conversos in Venetië bereikte zijn hoogtepunt in de periode tussen 1558 en 1568, toen Fra Felice Peretti da Montalto (de latere paus Sixtus V) daar inquisiteur was. In vergelijking met het romeinse tribunaal evenwel was dit te Venetië te humaan. Er schijnt nooit een ter dood veroordeling te hebben plaats gevonden."
> (Aldus Cecil Roth in de Encyclopaedia Judaica s.v. Inquisition (New York, 1971).

Deze zelfde Sixtus V die we al enkele malen tegen kwamen was er speciaal op uit om ketterse boeken te verbranden. Als paus zou hij naam verwerven door zijn uitbouwen van de Vatikaanse bibliotheek.
Ook één van de dialekten van het italiaanse manuscript bracht ons reeds in Venetië. Is het toeval dat Norman Cohn in Encounter (Vol. XLIV no. 1, 1975, pp. 11-26 drie vervalsingen, Three Forgeries) de Pseudo-Batolean Consilia bespreekt die in 1590 in Venetië veel gerucht veroorzaakten?
Welnu, van Montalto - alias paus Sixtus V - is bekend dat hij zelfs zijn eigen ordegenoten niet spaarde als grootinquisiteur. Ook de refugiés uit Spanje, de bekeerde joden of conversos werden geregeld aan de tand gevoeld om er achter te komen of hun bekering wel oprecht was geweest. Zij die slechts in schijn hun voorvaderlijke religie hadden afgezworen werden door de inquisitie streng aangepakt. Het lijkt me niet onwaarschijnlijk dat onder de pij van de bovengenoemde Fra Marino,die uit de pauselijke bibliotheek het handschrift van Barnabas ontvreemdde, zo'n converso schuil ging.
De joodse auteur Shlomo Pines in Jerusalem heeft in een korte studie de stelling verdedigd dat de auteur een jood was. Deze conclusie lijkt me onaanvechtbaar. Het is inderdaad opvallend dat hij met zo'n klem blijft ontkennen dat Jezus de Messias was, niet alleen tegen het getuigenis van het Nieuwe Testament in, maar zelfs tegen de Koran. Ook op de anti-paulinische trekken wezen we reeds. Shlomo Pines en na hem Luigi Cirillo hebben geprobeerd deze en andere joodse trekken in dit pseudo-evangelie te verklaren door aan te nemen dat de kern van "Barnabas" zou terug gaan op joods-christelijke kringen in de oude kerk. Mijns inziens zijn beiden daar niet in geslaagd. Voor de bewijsvoering verwijs ik naar mijn The Gospel in Dispute (Rome 1978).

Amsterdam 1709 en daarna

Aan het begin van dit artikel meldden we de ontdekking van het italiaanse handschrift in 1709 te Amsterdam. Hoe kwam dit handschrift daar? Ook hier wisten we tot voor kort niet meer dan wat Lonsdale Ragg en zijn zuster Laura meedelen in de inleiding op de eerste gedrukte editie van het handschrift in 1907. Zij hadden hun informatie van John Toland's Nazarenus dat in 1718 in Londen verscheen en uit zijn Miscellaneous Works dat posthuum in 1747 van de persen kwam. Toland deelde mee:

> ..In de eerste plaats zult U de beknopte geschiedenis aantreffen van een nieuw evangelie dat ik in 1709 in Amsterdam ontdekte. Het is een Mohammedaans Evangelie dat nog nooit eerder onder Christenen bekend is geworden. De geleerde heer die zo vriendelijk was mij er mee op de hoogte te brengen (De heer Cramer, consul van de koning van Pruissen, maar wonend te Amsterdam) had het zelf uit de bibliotheek van iemand met grote naam en gezag in genoemde stad, die gedurende zijn vaak gehoord werd hoge prijs te stellen op dit werk".

Het intrigeerde mij wie deze niet met name genoemde "persoon van grote naam en gezag" kon zijn. Ik zocht - met aanwijzingen van de vroegere bibliothecaresse van de stadsarchieven Mej. Dr I.H. Eeghen - in de geschiedenis van Amsterdam in de periode tussen 1590 en 1710. Michel Frémaux (in de franse editie van Cirillo) veronderstelde dat het om een bestuurder (magistraat) zou gaan. Maar dat hoeven de engelse woorden "a person of great name and authority" niet te betekenen. In ieder geval trof ik in genoemde periode onder de vooraanstaande stadsbestuurders niemand aan met zulke wetenschappelijke ambities dat hij een italiaans handschrift als dit kon lezen en waarderen. Wat ik wel vond was dat de biograaf van de reeds vele malen genoemde paus Sixtus V, de italiaanse historicus Gregorio Leti, toen in Amsterdam woonde en werkte. Hij was stadshistoricus! Hij was nadat hij tot het protestantisme was overgegaan uitgeweken naar Nederland. De schoonzoon van deze Leti, de bekende theoloog Jean le Clerc (1657-1736) publiceerde in 1718 reeds een analyse van "Pseudo-Barnabas" in een door hem uitgegeven verzamelwerk. Welnu, deze Gregorio Leti, die volmaakt beantwoordt aan de beschrijving van Toland stierf in 1701. Zijn bibliotheek werd geveild op 25 oktober 1701. Uit de hierboven genoemde opmerkingen van de diplomaat Cramer had deze het boek uit de bibliotheek van iemand die juist was overleden en die hij het had horen noemen. Ons lijkt hiermee de cirkel gesloten. Cramer gaf (of verkocht) het handschrift aan een oostenrijkse prins en zo kwam het in de bibliotheek van Wenen. Daar is het nog steeds, zo werd mij door de hoofdbibliothecaris, de bekende moslim geleerde Dr Smail Balic, verzekerd.

Slotopmerkingen en conclusies

Onze naspeuringen naar de origine van "Pseudo-Barnabas" hadden veel van een detective verhaal. We zagen dat het boek tot stand kwam in het onderdrukkende klimaat van Spanje en Venetië aan het eind van de 16e eeuw als gevolg van de inquisitie.
Toen de Raggs hun boek publiceerden was er geen inquisitie. Toch was de reactie in een aantal landen, eerst Egypte, daarna India en veel later Indonesië, vergelijkbaar met de ontstaansperiode. Ook in genoemde landen was de islam in het defensief tegen een zeer actieve westerse christelijke zending.Daarom werd het zgn. evangelie van Barnabas gebruikt ter verdediging van de islam. Men speelde daarbij in op het onder moslims gangbare wantrouwen jegens de betrouwbaarheid van de Bijbelse boeken (cf. Koran 2, 79). In Egypte reeds in 1908 en in Noord India in 1916 hebben moslimse apolegetische kringen niet geaarzeld dit zogenaamde evangelie te gebruiken om de buitenlandse zendingen in verlegenheid te brengen. Genoemde landen hadden alle drie een langdurige koloniale bezetting meegemaakt. Gelukkig hebben een aantal moslim schrijvers dit"evangelie" afgewezen als een ondeugdelijk en onwaardig argument in hun theologische verschillen met christenen. Ook de indonesische (moslimse) editie van 1980 (bl. 307) waarschuwt dat het evangelie van Barnabas niet voldoet aan de eisen van een heilig boek. Als het op een discipel (hawari) van Jezus zou teruggaan, dan staan er wel veel interpolaties in, aldus de indonesische uitgever.

Tot nu toe hebben deze kritische moslimse stemmen geen doorslaggevende invloed gehad.

Sedert 1973 constateren we een nieuwe belangstelling voor dit zogenaamde evangelie in de extreem apologetische kringen van de jama'at-e- islami in Pakistan, hun tegenpolen de Ahmadiyya-beweging en in de Wereldfederatie van islamitische zendingen met hun hoofdkwartier in Karachi. Deze drie centra gebruiken alle apologetische middelen die ze maar te pakken kunnen krijgen.
Ondergetekende begon in 1973 over het evangelie van Barnabas te schrijven. Gelukkig kon ik daarbij gebruik maken van de franstalige studie van pater Jomier in Kaïro en van een kortere analyse van Prof. H. Bergema in de In Memoriam bundel voor Prof. Dr J.H. Bavinck. Omdat mijn studies in het engels verschenen bereikten ze mensen die Jomier's analyse wegens de taalbarrière niet hadden kunnen raadplegen. Als gevolg hiervan ontving ik reacties uit vele landen. Ik heb die in kaart proberen te brengen. Uit die reacties kan men een zeker patroon afleiden. Het Evangelie van Barnabas wordt overal daar gebruikt waar moslims zich bedreigd voelen als minderheid, maar soms ook als meerderheid,door agressieve zendingen. Ik hoop dat ze spoedig zullen ontdekken dat dit middel ter verdediging van de islam zeer onbetrouwbaar is en op den duur in eigen vlees zal snijden.

Christenen moeten ook hun les leren uit dit droefstemmend obstakel in de relaties tussen moslims en christenen. Per slot van rekening danken we het Evangelie naar Barnabas aan een tekort schieten in respekt voor de religie van andere mensen, joden zowel als moslims. Wij christenen moeten ons schamen voor de gebeurtenissen in die periode uit de kerk- en wereldgeschiedenis. De problemen die we nu in de moslimwereld hebben door dit zogenaamde evangelie zijn indirect het gevolg van de slechte behandeling die joden en moslims moesten ondergaan in Spanje en Portugal ten tijde van en na de heroovering van die gebieden op de islam, de zgn reconquista. Daaraan hebben zich niet alleen gewone christenen, maar ook kerkleiders schuldig gemaakt.

Natuurlijk moeten we de pretentieuze aanspraken die ten aanzien van het evangelie van Barnabas worden gemaakt weerleggen, maar dan in een geest van boetvaardigheid, hopend en biddend dat God's Geest ons zal leiden tot ware gehoorzaamheid aan Christus' leer.

BIJLAGE I EN II

Op de bladzijden 12 en 13 volgt de vertaling van de inleiding op het spaanse handschrift van het zgn. Evangelie van Barnabas. De spelfouten in de namen zijn voor rekening van de spaanse schrijver.
Ik ben de heer en mevrouw W.E. v.d. Vught te Ede zeer erkentelijk voor de vertaling.

Het Evangelie van de Apostel Barnabas. Voorwoord aan de lezer. Van hem, die met een onjuiste naam Fray Marin genoemd werd, aan de lezer.

Met niet weinig zorg heb ik mij voortdurend aarzelend, in gedachten afgevraagd, hoe het mogelijk is, dat het Hebreeuwse volk zich zo lang in het geloof heeft gehandhaafd met alleen maar het boek dat Bijbel genoemd wordt en dat zo duister is om uit te leggen, dat niet alleen onwetenden het onmogelijk kunnen begrijpen, maar dat ook zij die zeer thuis zijn in de geschriften er slechts met grote moeite in kunnen doordringen. Daardoor kwam bij mij de gedachte op, dat zoals het volk van Israël zijn wet uitlegt en glossators heeft, die boven iedere canon afwijkende aantekeningen hebben geschreven zoals ook de filosofen hun voorgangers hebben verklaard en zoals de ongelovigen tegenwoordig tekstverklaringen hebben niet alleen van de Bijbel maar evenzeer van de besluiten van de Pausen, van de dogmatische werken van de Belijders en van de ceremoniën, zo ben ik van mening, dat het Hebreeuwse volk tekstverklaringen gehad zal hebben van de gehele schrift en hoe meer ik overwoog dat zij steeds door de Profeten en Leraren verwaarloosd zijn, des te meer ben ik in deze mening bevestigd. Terwijl ik deze gedachte bij mij zelf overwoog heeft ten slotte de volgende overtuiging bij mij postgevat nl. dat deze tekstverklaringen of verbrand zijn tijdens de vele rampen, die het Hebreeuwse volk heeft doorgemaakt of dat men ze uit menselijke boosaardigheid verborgen heeft. Toen ik, hiervan vast overtuigd, in dienst was bij de redactie van Pauselijke processtukken als medewerker van de Inquisitie, kwam op zekere dag een edelman van de familie Ursina me opzoeken en hij bracht mij vier zeer oude boeken in het Latijn geschreven, die volgens zijn zeggen van de oude Profeten waren en dat hij die, omdat ze strijdig waren met de christelijke wet, ketters achtte of werkelijk van geen enkel nut. Daarom overhandigde hij ze aan mij om er naar believen mee te handelen.
Ik vroeg hem via welke kanalen ze hem in handen gekomen waren, waarop hij antwoordde, dat hij ze gevonden had in de boekenverzameling van zijn ouders en dat hij er verder niets vanaf wist. Hierna ging hij weg. Ik onderbrak mijn werk even en, alleen op mijn kantoor achtergebleven, nam ik de boeken ter hand, waarvan ik dacht, dat het Bijbelboeken waren, maar ik ontdekte, dat het vier tekstverklaringen waren van de schrift, te weten van de Profeet Jesaja en van de Profeten Ezechiël, Daniël en Joël, welke ik wel gedachteloos in handen had gekregen, maar die ik nu in mijn hart sloot. Maar om te zeggen hoe zij verschillen van die van onze tijd kan ik volstaan met te zeggen, dat ze geschreven zijn door Profeten en toen ik dat zag en overdacht, kwam een nieuwe gedachte bij mij op aangaande de geschriften van de Apostelen, die met z'n twaalven waren en die na het vertrek van Jezus uiteengingen naar twaalf delen van de wereld om te prediken en ik kwam tot de bevinding, dat het onmogelijk was, dat alleen de vier een Evangelie zouden hebben geschreven, toen ik mij herinnerde, dat Hieronimus (die door de Christenen heilig wordt genoemd) zegt, als hij het Evangelie vertaalt, dat hij uit zoveel soorten Evangeliën er vier

in het Latijn vertaald had, welke naar het schijnt meer met elkaar overeenkomen dan andere.
Deze gedachte deed mij ernstig twijfelen aan de waarheid, bedenkend dat de totale hoeveelheid was teruggebracht tot slechts die vier en dat die vier waren uitgekozen naar het oordeel van één enkele mens. Daar ging ik over nadenken en toen schoot mij te binnen, dat er zich onenigheid voordeed tussen Paulus en Barnabas en het schijnt, dat ik verdenkingen bleef houden ten aanzien van deze door Hieronimus geschreven Evangeliën en na veel nadenken begon ik te geloven, dat het onmogelijk was, dat de Apostelen of hun leerlingen of de Maagd (Maria) niet een of andere uiteenzetting geschreven zouden hebben over het Evangelie en nadat deze gedachte in de loop van bijna een vol jaar mijn volle overtuiging was geworden, gebeurde het, dat een dame van de familie Colona weduwe werd en met twee kinderen achterbleef en dat ze na de inventarisatie van de gehele inboedel in een kist drie boeken vond van haar man en dat ze die liet lezen door een van haar kinderen en dat, toen ze hoorde, dat ze kwaad spraken over Paulus, ze onmiddellijk in een stoffen zak knoopte en ze heimelijk bij mij bracht met het verzoek om er niet over te spreken om te voorkomen, dat de overledene zou worden opgegraven en verbrand. Toen ik haar dat beloofde, kreeg ik de boeken en vertrok zij. Ik bekeek de boeken en zag dat er een van de Maagd (Maria) was en geschreven was door Ignatius, een ander geschreven door de leerling van de Apostelen, Zizimius, en een door Irenius (hij bedoelt Irenaeus. J.S.), leerling van Ignatius, die volkomen terecht Paulus aanvecht en hierbij als autoriteit het Evangelie van Barnabas aanhaalt. Denkt U nu eens het verlangen in, broeder, dat ik had om dit Evangelie te vinden. Welnu, de barmhartige God zorgde ervoor, dat ik zó bevriend werd met Paus Sixtus de vijfde Montalto dat, als wij bezig waren met geheime zaken, wij dikwijls alleen waren. En op zekere dag waren wij in zijn bibliotheek. Zijn ogen werden zwaar en hij viel in slaap en daar ik niets te doen had, kreeg ik zin om te lezen en ik pakte het boek, dat het eerst voor het grijpen lag en toen ik het open sloeg zag ik dat het dát was, waarnaar mijn hart zo verlangde nl. het Evangelie van de Apostel Barnabas en ik verstopte het in mijn mouw en toen de Paus wakker werd nam ik afscheid van hem en nam ik die schat uit de hemel met mij mee en in de twee jaar jaar dat ik met het lezen ervan bezig was, kwam ik tot het besluit om het geloof aan te nemen en U te schrijven ten bate van de gelovigen in de zekerheid, dat het een waarachtig engelengeschrift is en een waarachtige leer, waarin duidelijk de heilige Boodschapper Gods wordt aangekondigd en waarvan de kwaliteit niet beter aangetoond kan worden. Daarom, broeder, lees in dit boek en om het gewin dat U eruit haalt moet U God loven, wie alle eer en dank toekomt en bid ook voor mij, zondaar.

Pagina 5 begint met een kopje dat als volgt luidt:
In de naam van Allah, de Almachtige, in Zijn gunst en met Zijn hulp vangt hier de levensbeschrijving aan van de heilige Alnabi van Alah, Heça 1), die door de christenen gewoonlijk Jezus Christus genoemd wordt en die in Zijn opdracht geschreven is door

Barnabas, één van Zijn leerlingen, waarom het 'Evangeliën (meervoud J.S.) van Barnabas' genoemd wordt en dat van het Italiaans in het castiliaans vertaald is door de geëerde Muslim Mostafa de Aranda, geboren te Ambel in Aragon en verblijvend te Istanbul.

1) Heça is de spaanse vorm voor 'Isa, de naam van Jezus in de Koran (J.S.).

BIJLAGE II

UITGAVEN VAN DE TEKST van het Evangelie van Barnabas

Italiaans: fotokopie van het handschrift in de editie van L. Cirillo (1977), gedrukt in de editie van L. en L. Ragg (1907)

Spaans: slechts fragmenten zijn tot nu toe gepubliceerd in de edities van L. Cirillo en L. Ragg. De spaanse inleiding staat in: J. Slomp, (Encuentro nov. 1980)

Nederlands: geen vertaling; wel studies; zie beneden.

Duits: geen vertaling.

Engels: verschillende herdrukken sedert 1973 van de vertaling van Laura en Lonsdale Ragg. Clarendon Press, Oxford 1907. (altijd zonder hun kritische inleiding)

a. Karachi, Begumm Aisha Bawany Wakf, 1973. Diverse herdrukken met of zonder inleiding vanM.A. Rahim. Vierde editie 1975. Totaal oplage ± 23.000 ex.
b. Islamic Publications, Lahore 1974 (Uitg. van de Jama'at-e-islami)
c. Kazi Publications, 1529, N.Wells Street, Chicago 1 L 600 LO verspreidt b.
d. Herdruk in afleveringen in het maandblad Muslim News International, een uitgave van de Begum Aisha Bawani, Wakf te Karachi.

Frans: Évangile de Barnabé
Recherches sur la composition et l'origine par Luigi Cirillo, Texte Italien et traduction par Luigi Cirillo et Michel Frémaux. Préface d'Henry Corbin. Paris: Beauchesne, 1977. pp. 598. c.f. M. v. Esbroeck, Anal. Boll. t. 96 (1978) Bruxelles p. 220-223

Arabisch: Diverse edities sedert 1907. De laatste voor zover ons bekend in 1954.

Perzisch: Vertaling van Mortaza Karim Kermani, Teheran 1968 met een voorwoord van Sayyed Mahmûd Tâleqânî

Indonesisch: drie vertalingen.

a. Indjil Barnabas terdjeman dalam behasa Indonesia dari Bahasa Arab. Oleh: Husein Abubakar, Basjmeleh. Sulinan Dr Khalil Saadah. Penerbit: C.V. Pelita Bandung'Japi, Surabaja (1970) pp. 642.

b. Indjil Barnaba. Terdj. J. Bachtiar Affandie, Djilid Ke-I. Penerbit: C.V. Jasana, Djakarta (1969)

c. Rahnip M, B.A. Terjemah Indjil Barnabas, Dengan Diberi Notasi Ayat
Ayat Qur'an/Penerbit PT Bina Ilmu. Surabaya 1980. p. 307

Urdu:

a. Injil-e-Barnabas Ka Urdu tarjamah door Maulvie Mohammed H. Ansari, de officiële vertaler voor arabisch van het dagblad Akhbār-e-Watu, Okarah: Malik Kashmir Book Depot 1916, pp. 369 (vertaald uit het arabisch van Khalil Sa'ādah Misri Masihi.

b. Babu Nizām-ul-Din Mutajir liet in 1916 dit werk drukken bij de Hameediah Steam Press in Lahore.

c. Assi Ziai, Barnabas ki Injîl (Lahore, Islamic Publications, July 1974) Introductie door Maulana A.A. Maududi, 286 pp.

ENKELE STUDIES OVER PSEUDO-BARNABAS SEDERT 1907 (chronologisch)

Selim Abd-ul Ahad, and Temple Gairdner, Gospel of Barnabas, An Essay and Enquiry (Madras, Christian Literature Society, 1908 and Caīro.) A new edition prepared by J. Slomp has been published in 1975 by the Henry Martyn Institute of Islamic Studies, Hyderabad (India)

Editor The Epiphany in The Muslim World, Vol. XIII, no. 3, July 1923, pp. 277-281

J. Jomier, "L'Évangile selon Barnabé", in Mélanges de l'Institut Dominicain d'Études Orientales du Caire (M.I.D.E.O.) Vol. 6, 1959-1961 pp. 137-226; 1 rue Masna' Al-Tarabich, Abbassiah, Le Caire (Egypte)

H. Bergema, "Het 'evangelie naar Barnabas', in Christus' prediking in de wereld, studies op het terrein van de zendingswetenschap gewijd aan de nagedachtenis van Prof. dr Johan Herman Bavinck, Kampen: J.H. Kok, 1965. Bergema beschrijft o.a. hoe het Evangelie van Barnabas werd ontvangen in Indonesië en gebruikt werd in moslimse apologetische literatuur.

M. de Epalza, "Sobre un posible autor espanol del evangelio de Bernabe" in Andalus (Madrid 1963), Vol. 28, pp. 479-491

Elias Zahlawi, Haul al Injîl Barnaba (Juniah, Lebanon, Paulist Press, 1971)

J. Slomp, Pseudo-Barnabas in the context of Muslim-Christian Apologetics (Rawalpindi, Christian Study Centre, June 1974) C.S.C. Series no. 9, 24 pp.

'Iwad Sama'ān, Ingil Barnabā fi dawa' al-tārih wa-l'-din. (The Gospel of Barnabas in the light of history, reason and religion) Caïro, 1974

Grant Henning, Why Christians do not accept the Gospel of Barnabas pp. 1-7, privé uitgave in Kabul, Afghanistan, 1974.

J. Slomp, Evangelievervalsing en zending. Geref. Weekblad voor de opbouw van het gereformeerde leven. 30 jg. no. 25-27, december 1974, pp. 156,157.

Yusuf Jalil, Ja'li Injîl e Barnaba (Rawalpindi, Pakistan, Christian Study Centre, 1975) in Urdu, 128 pp.

Barkat A. Khan, Tabsarah Injil e Barnabas. Sialkot, Pakistan: Privé uitgave, 1975, 62 pp. (in Urdu)

J. Slomp, The Pseudo-Gospel of Barnabas. Muslim and Christian evaluations. Bulletin, Secretariatus Pro non Christianis, Roma, 1976, XI/1 (31) p. 68-77
Herdrukt in Encounter, Documents for Muslim-Christian Understanding. no. 18, October 1977, Rome pp. 1-7 en in Al-Mushir.
Een gestencilde editie verscheen in Kuala Lumpur, Maleisië in 1978 bij het Catholic Research Centre.

J.E. Fletcher, The Spanish Gospel of Barnabas, Novum Testamentum, Vol. XVIII (1976) p. 314-320

S. Syrjänen, Dialogue between Muslims and Christians - Obstacles in the Pakistani Situation, in Temenos, Studies in Comparative Religion, Presented by Scholars in Denmark, Finland, Norway and Sweden, Vol. 12, 1976, pp. 117-124.

J. Slomp, The Gospel in Dispute. A critical evaluation of the first French translation with the Italian text and introduction of the so-called Gospel of Barnabas. Islamochristiana IV , 1978. Pontificio Istituto di Studi Arabi. pp. 67-111. Herdrukt in 1981. Verkrijgbaar bij de auteur.

J. Jomier en J. Slomp, L'affaire de l'évangile de Barnabé et ses derniers développements in L'expression de la foi chrétienne en contexte de dialogue islamo-chrétien. Journées Romaines 1979. Rome, pp. 90-93

J.M. Magnin, En marge de l'ébionisme l'Évangile de Barnabé in Proche Orient Chrétien van de Witte Paters van het Heilige Land, 1979, pp. 44-61.

J.W.J. Kritzinger, A critical study of the Gospel of Barnabas. in Religion in Southern Africa, Vol. 1, no. 1, January 1980. pp. 49-65

J. Jomier, Une énigme persistante: l'Évangile dit de Barnabé. in M.I.D.E.O., deel 14, Kaïro, 1980, p. 271-300.

A. Wessels, De Renaissance van de islam , Baarn: Ten Have, 1980, pp. 161-165

Luigi Cirillo, Il Evangelo di Barnaba Replica a J. Slomp, Henoch (Turino, 1980) Vol. II, 4 pagina's

J. Slomp, "El Seudoevangelio de Bernabe" in Encuentro, Madrid, nov. 1980, 15 pagina's

MOSLIM AUTEURS, die de echtheid van het Evangelie van Barnabas verdedigen (behalve die de tekst vertaalden, uitgaven of inleidden)

K.A. Rashid, The Pakistan Times. The Gospel of Barnabas I,II,III, nov. 23, dec. 2, dec. 10, 1973

Mirza Masum Beg, The Gospel of Barnabas. Rawalpindi, Jama'at-e-Ahmadiyya, 1973

Adam Peerbhai, Missing documents from the Gospel of Barnabas Islamic Institute, Durban, South Africa, 30 pp. (omstreeks 1973)

Bashir Mahmud, Injil e Barnabas ka Mutala'a, Darul 'ulūm, Islamia, Baffa, Hazara, Pakistan. 180 pp. 1974

M.H. Durrani, "The Gospel versus the Gospels, Muslim News International, Jan. pp. 14-17, Febr. pp. 25-28, 1975

MOSLIM AUTEURS, die de echtheid van het Evangelie van Barnabas verwerpen

C. Abbas, "Mahmud al 'Aqqad, The Gospel of Barnabas". Al-Akhbar, Caīro, 26 October 1959. Herdrukt in Al-Sharq wa-l-Gharb Vol. 56 no. 10, December 1959, pp. 364-368, vertaald door K. Cragg in The News Bulletin of the Near East Christian Council, Eastertide 1961, pp. 9-12

Al-Hāsimī Muhammad Yahya, Ingil Barnâbâ Fitna 'bayna l'-Masihiyyin wa l-Muslimîn. L'Évangile de Barnabé est une pomme de discorde entre les Chrétiens et les Musulmans. Études Arabes Vol. 48 (1978) no. 171, pp. 13-20. Arabische tekst met franse vertaling door M. Borrmans. Zie verder Islamochristiana IV (1978), p. 68, note 1.

JOODSE AUTEURS

Shlomo Pines, The Jewish Christians of the Early Centuries of Christianity According to a New Source. The Israel Academy of Sciences and Humanities Proceedings, Vol. II, no. 13, Jerusalem 1966, 74 pp.
Zijn zienswijze: "It seems evident it must have originated in Islam". Excursus II, 70-73, The Gospel of Barnabas I. Goldziher.
Zie: J. Slomp, Pseudo-Barnabas in the context of Muslim-Christian apologetics. p. 115

Deze bibliografie bevat geen verwijzingen naar het Evangelie van Barnabas in de werken van Moslim auteurs zoals

G.A. Parwez, M. Naqir 'Oshmāni, Rahmat Ullah Keranwi, etc.
Artikelen in Moslim encyclopaedieën zijn niet toegevoegd.

PUBLICATIES DIE LICHT WERPEN OP DE ACHTERGROND VAN HET EVANGELIE VAN BARNABAS

T.D. Kendrick St James in Spain London, Methuen, 1960). Hoofdstuk V: "The lead books", 1595-1610

Peter Dressendörfer, Islam unter der Inquisition, Die Morisco-Prozesse in Toledo, 1575-1610 (Wiesbaden, Steiner, 1971)

Louis Cardaillac, Morisques et Chrétiens. Un affrontement polémique (1492-1640) Paris, Klinck 1977, 543 pp.

Youakim Moubarac, Recherches sur la pensé chrétienne et l'islam dans les temps modernes et à l'époque contemporaine. Beyrouth 1977, 611 pag. zie p. 353 voor het Evangelie van Barnabas.

Simon van Adelsberg, De Marranen, S. van Adelberg: De Marranen (ten Have, Baarn, 1978, 125 p. f 15,=)
Maurice Borrmans, Orientations pour un dialogue entre chrétiens et musulmans, Parijs, du Cerf, 1981, pag. 114 en 115.

QIBLAH, Islamitisch kwartaalblad
Uitgegeven door: MOSLIM INFORMATIE CENTRUM
Postbus 87819, 2508, DEN HAAG

Redaktie van "Begrip"

P. Backx, witte pater,in dienst van de Cura Migratorum. Eindredakteur.
adres:Luybenstraat 17, 5211 BR Den Bosch tel.073-145159.
J. Slomp, predikant in alg.dienst van de Gereformeerde Kerken in Nederland
adres: Postbus 203, 3830 AE Leusden tel.033-943244
J. Rijk , sekretaris van het R.K. Vreemdelingenpastoraat
adres: Luybenstraat 17, 5211 BR Den Bosch tel.073-145159
H. Obdeyn,wetensch.medewerker in gesch. Universiteit van Nijmegen
adres: Weth. Broekmanstraat 47, 6551 BC Weurt-Beuningen
G. Versteegden, drs.Franse letteren, Mahdia, Tunesië.Corresponderend lid.

Ledenadministratie en verzending: Luybenstraat 17
5211 BR 's Hertogenbosch